Darja Koter

Akademija za glasbo Univerze v Ljubljani – 80 let: 1939–2019

Glasba na Slovenskem po letu 1918. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Akademija za glasbo Univerze v Ljubljani, 2020. 335 strani. 29,90 €. ISBN: 978-961-06-0368-9.

Slovenska kultura je mlada kultura. Svoj začetek ima v navdušenju mladih razumnikov sredine 19. stoletja, ki so se med prijateljskem pomenkovanjem v nemščini odločili, da so Slovenci (pa karkoli so že pod tem pojmom razumeli). Oblikovala se je v spopadu z življenjsko stvarnostjo nacionalistične Evrope, v kateri je – kot kultura populacijskega in ekonomskega palčka – čakala na trenutke slabosti in nepozornosti velikih sosedov ter korak za korakom gradila vse tisto, kar v sodobni Evropi sestavlja omikan narod. Postopno so nastajale osrednje kulturne in izobraževalne ustanove, sprva izredno počasi, nekoliko intenzivneje pa v tistih obdobjih 20. stoletja, ko so si evropski velikani celi li rane, dobljene v kataklizmičnih medsebojnih spopadih. Nastanku in začetnemu vzgonu pa so pogosto sledila obdobja stagnacije ali celo nazadovanja. Njihov obstoj je bil pogosto boj za obstanek, izpolnjen s prizadevanjem za zagotovitev najosnovnejših sredstev za kulturno in izobraževalno delovanje, z moledovanjem pri različnih tujih in domačih oblastnih organih za drobiž, ki bi Slovincem omogočil boljše izobraževanje in boljšo umetnost.

V tem boju se je vedno znova pozabljalo na samorefleksijo. Pogled na starejšo slovensko kulturnozgodovinsko literaturo pokaže očiten primanjkljaj znanstvenih ali celo strokovnih del, ki bi se posvečala prikazu njihovega delovanja. Sem in tja je nastal kakšen jubilejni zbornik, ki je prinesel kopico seznamov in statističnih podatkov, običajno brez potrebnega znanstvenega aparata in zato le pogojno uporaben za znanstveno opazovanje ustanove, kateri je bil posvečen. Po pravilu so bili ti podatki pospremljeni s splošnimi poveličevalnimi sestavki, ki so – priložnosti primerno – v preteklosti ustanove osvetlili predvsem tisto, kar je potrjevalo idealizirano vizijo njenega pomena za nacionalno kulturo. Skoraj ne najdemo pa spisa, ki bi se loteval kritične presoje in osvetlil tudi njene nedospelosti.

V zadnjih letih, ko je obstoj prenekatero od teh ustanov dosegel stoletnico, pa se položaj postopno spreminja. Ena za drugo izhajajo monografske predstavitve delovanja pomembnih kulturnih in izobraževalnih ustanov, pri čemer glasba ni izjema. Zadnja med njimi je monografija *Akademija za glasbo Univerze v Ljubljani – 80 let*, ki jo je spisala Darja Koter. Delo predstavlja pomembno novost,

saj v muzikološki literaturi do danes še nismo premogli celovitega orisa delovanja te, za slovensko glasbeno kulturo tako pomembne ustanove. V preteklosti pripravljeni letopisi in obletni zborniki so bili namreč predvsem prej – sicer morda pogojno uporabne – zbirke podatkov kot pa celoviti prikazi njenega delovanja.

Avtorica začenja svojo pripoved v desetletjih pred ustanovitvijo Glasbene akademije leta 1939 ter tako umešča njen nastanek v širši razvojni lok slovenskega glasbenega šolstva. Na hitro se dotakne začetkov glasbenega šolstva na Slovenskem ter nekoliko podrobneje tudi delovanja ljubljanskega konservatorija, ki je bil neposredni predhodnik nove akademske ustanove. Morda bi veljalo ob hkratnih okroglih obletnicah konservatorija in akademije, ki povrhu vsega »lepše« sovpada s 100. obletnico Univerze v Ljubljani, podrobneje osvetliti neposredno organizacijsko in kadrovsko prepletenost obeh ustanov.

V naslednjih poglavjih je opazovanje delovanja Akademije razmejeno predvsem s spreminjajočimi se političnimi in ekonomskimi okoliščinami, ki so – kot je to za državne izobraževalne ustanove običajno – narekovale mnoge vidike njenega delovanja. Taka vsebinska delitev je nujna posledica dejstva, da je bilo delovanje Akademije vedno znova ključno preddoločeno z večjim ali manjšim razumevanjem oblasti za njeno kulturno poslanstvo. Darja Koter je spletla na trenutke pretresljivo pripoved o desetletjih bojev bolj ali manj spretnih in dejavnih rektorjev ter dekanov za prostore, instrumente, delovna mesta in usposobljenosti pedagogov dostojne plače.

Avtorica v tako izrisanih obdobjih opazuje spremembe v zasnovi študijskih programov, kjer je mogoče tudi dinamiko vpisa na različne študijske smeri, predvsem pa kadrovsko sestavo učiteljskega zbora. Pri tem podrobneje izpostavlja tiste ključne osebnosti, ki so s svojim pedagoškim in umetniškim delom najmočneje soustvarjali kvalitativni profil ustanove. Pripovedni tok je zato pogosto razširjen z biografskimi pojasnili, ki pa ustvarja nekakšen osebnostni kontrapunkt zgodovinski usodi ustanove. Z njimi je uspela avtorica dobro osvetliti predvsem ustvarjalne, manj pa pedagoške profile ključnih profesorjev ljubljanske Akademije za glasbo v preteklih desetletjih. Odsotnost slednjih je do določene mere odtehtana s pregledi tistih diplomantov, ki so na svoji kasnejši poklicni poti pomembno soustvarjali podobo slovenske in evropske glasbene kulture. Vsekakor pa so v njeni pripovedi dobila spomenik mnoga odločna in požrtvovalna dejanja osebnosti, ki so včasih za ceno lastnega uspeha ali všečnosti stanovskim kolegom in oblastem svojim študentom poskušali utirati pot do višje umetniške dospelosti. Nekateri med njimi so se upirali filistrski estetski ozkosti, drugi slovensko nacionalnemu kulturnemu šovinizmu, tretji jugoslovanskemu unitarizmu, spet drugi – v zapovrstju – klerikalni, liberalni, fašistični, nacionalsocialistični in komunistični ideologizaciji glasbene ustvarjalnosti in poustvarjalnosti, nekateri pa prav vsem po vrsti.

Avtorica je – vsaj v opazovanju prvih desetletij delovanja Akademije – opozorila tudi na nekaj senčnih plati. Bežno se je dotaknila osebnostnih slabosti

nekaterih vidnih pedagogov, ki so ravnali nasprotno od zgoraj omenjenih ter svoje poklicno napredovanje utemeljili na izkoriščanju političnih in klientskičnih zvez ter stregli svoji drobnjakarski samoljubnosti in egomanstvu. Opazovanje tovrstnih pojavov je previdno, vsekakor pa zaznamovano z izrazitim *decescendom*, ki je tem izrazitejši, čim bolj se bližamo sedanjosti. Tega ne moremo razumeti kot slabost, temveč kot nujno posledico znanstvenega ukvarjanja s tematiko, ki od sodobnosti še ni dovolj oddaljena. Na eni strani mnogi viri še niso dostopni, mnogi akterji si (še) niso upali spregovoriti, mnoge je prehitela smrt in pozaba. Zato znanstveni spis o (pol)preteklosti ne more nikoli tekmovali z živopisno sliko polpretekle zgodovine v zavesti ljudi, ki so jo sodoživljali in sooblikovali. Nenazadnje tudi zato, ker slednja temelji na bogatih virih malomestnih govoric, ki pa večinoma ne puščajo prav pomembnega odtisa v trajnih zgodovinskih virih.

Pregled delovanja Akademije za glasbo je namreč prvič utemeljen predvsem na nalogi primerno širokem izboru primarnih in sekundarnih virov. Avtorica je izčrpala arhivsko gradivo Akademije za glasbo in drugih z njenim delovanjem povezanih ustanov. Uporabila je tudi nekatere osebne arhive sodelavcev Akademije. V izbiri sekundarnih virov pa se je oprla na širok nabor strokovnih in znanstvenih besedil, ki se posvečajo kulturno zgodovinskim ozadjem ter različnim segmentom njenega delovanja. Dokler ne bodo opravljene kakšne nove specialne raziskave, dostopni novi osebni arhivi ali odkrita oz. objavljena nova osebna pričevanja, bo vsebini težko kaj dodati.

Z monografijo Darje Koter je nastalo delo, ki bo verjetno še daleč v prihodnost pomembna vstopnica v zgodovinopisno opazovanje delovanja Akademije za glasbo v Ljubljani. Za strokovno in znanstveno publiko bo dragocen vir informacij o njenem delovanju. Pa vendar njen pomen presega golo faktografsko informativnost. Njena zgodovinska pripoved trasira nova polja raziskovanja, ki vabijo k delu druge, mlajše raziskovalce. Ti se bodo – nenazadnje zaradi osebne neobremenjenosti in časovne distance – lažje posvetili podrobnim vprašanjem, ki bodo lahko na danes izrisano risbo Darje Koter morda dodali barve in sence. Ukvarjali se bodo lahko s pedagoškimi profili posameznih učiteljev, njihovimi odlikami in slabostmi, opazovali odzive na estetske spremembe v času in presojali učinkovitost njihovega dela, ki se kaže v umetniških in izobrazbenih profilih njihovih učencev. Odkrivali bodo lahko obdobja vzpona, ko je bila Akademija gonilo napredka v slovenski glasbi, ko so njeni učitelji in diplomanti slovenski javnosti odstirali nova glasbena obzorja. In obdobja, ko je ustanova tonila ne le v razvojno zaspanost, ampak preživljala celo zastrašujočo erozijo kvalitativnih standardov. Takrat šele bomo videli ljubljansko Akademijo za glasbo v vsej njeni zgodovinski pojavnosti. A pomemben prvi korak k temu cilju je storjen.

*Aleš Nagode (ales.nagode@ff.uni-lj.si)
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani*